

Рецензия

от **проф. д-р Даниела Тотева Стойчева**, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (пенсионер), област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по чужди езици (немски език), за дисертацията на **доц. д-р Янка Илиева Коева** за присъждане на научна степен „доктор на науките“ по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по немски език, докторска програма „Методика на обучението по съвременни езици“ към Департамент „Романистика и германистика“, Нов български университет
Тема на дисертацията „**Невродидактика в обучението по немски език като чужд**“

1. Данни за докторанта

Доц. д-р Янка Коева завършва специалност „българска филология“ и „немска филология“ през 1988 г. и 1996 г. във ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“. От 2002 г. е асистент по немски език в катедра „Чуждоезиково обучение“ във ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“, от 2011 г. е гл. асистент по методика на обучението по немски език в Катедра „Методика на езиковото и литературно обучение и литературознание“. През 2011 г. защитава дисертация на тема „Инструкции към задачи и упражнения в обучението по немски език като чужд“ и придобива образователната и научна степен „доктор“. От 2015 г. след проведен конкурс е доцент по методика на обучението по немски език, хабилитационен труд: Многоезичие и обучение по немски език като чужд“. От 2006 – 2009 г. Янка Коева е провела редица специализации в известни университети в Германия (Йена, Дрезден, Фрайбург, Тюбинген, Гьотинген).

Доц. д-р Янка Коева е автор на 2 монографии, една студия, четири учебни пособия и 30 научни статии в областта на методиката на обучението по немски език, ученически писмени жанрове, текстолингвистика, психолингвистика, многоезичие, невродидактика.

2. Оценка на дисертационния труд

Представената дисертация представлява солидно научно изследване, което разработва в теоретичен и практически аспект актуална и значима в научно и научно-приложно отношение тема в областта на сравнително новото научно направление невродидактика и приложението на резултатите в процеса на учене и преподаване на чужди езици. Обектът и предметът на изследване, както и основната цел и

произтичащите от нея задачи на изследването са формулирани точно и конкретно. Използваните различни изследователски методи съответстват на целта, задачите, хипотезата и спецификата на научното изследване.

Избраната структура на дисертационния труд отразява логиката на научното изследване и съдържа всички необходими елементи: съдържание, увод, четири глави, заключение с резюме на получените резултати, научни приноси и декларация за оригиналност, библиография и приложения. Общият обем на дисертацията е 277 стр., от които 23 страници са приложения.

Дисертационният труд е разработен самостоятелно и не повтаря темата и съдържанието на дисертацията на доц. Коева, представена за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Дисертацията е структурирана в четири глави, всяка от които разглежда значим аспект на общата тема, като изследователското търсене на авторката е насочено към три основни аспекта, а именно приложението на невродидактическите изследвания в процеса на учене и в частност в чуждоезиковото обучение, концепцията за многоезичието и продуктивните дейности писане и говорене, както и трансферните процеси в обучението по чужди езици.

Теоретичната част на представения дисертационен труд (първа, втора и трета глава) показват, че доц. Янка Коева стъпва на солидна научна основа по разглежданите теми – невродидактика, многоезичие и продуктивните речеви дейности, за което свидетелстват и многобройните източници в библиографията, разположена на 15 страници. Изследваната научна литература представлява и доказателство за задълбоченото познаване на състоянието на разглежданите проблеми.

Особен интерес представлява първата глава *„Невродидактика, учене и чуждоезиково обучение“*, където се разглеждат достиженията на невродидактиката и невробиологията и приносът им за оценяване и доразвиване на методико-дидактическите концепции за ученето изобщо и ученето на чужди езици. Процесът на учене е разгледан от невробиологична гледна точка, като се посочва, че познаването на невробиологичните процеси в мозъка могат да доведат до доразвиване на методико-дидактическите концепции за ученето на чужди езици. Подчертават се съществените за чуждоезиковото обучение фактори, като „закотвяне“ към налични знания, ролята на

вниманието, приложението на разнообразни учебни методи, необходимостта от форми на учене, свързани с движение, приложението на различни медии, мотивацията, ролята на емоциите и положителната обратна връзка, факторът „възраст“.

Втора глава „*Многоезичие*“ е посветена на концепцията за многоезичието, която се основава на познанията на невродидактиката, представени подробно с цитиране на известни трудове по темата. Същият подход е приложен и при представяне на концепцията на многоезичието. Изясняват се понятията многоезичие и езиково разнообразие, видовете многоезичие, методико-дидактическите аспекти на многоезичието – разширяване на декларативните знания, процедурните знания и межкултурните познания. Представени са принципите на дидактиката и методиката на многоезичието, ролята на родния език и на други изучавани езици.

Подробно и компетентно се разглежда проблемът за трансфера. Опирайки се на известни значими трудове в тази област (Майснер, Стефанова, Стойчева и др.) докторантката изяснява видовете трансфер от различни гледни точки и значението им за усвояването на чужди езици. Трябва да се подчертае, че част от тази глава е посветена на професионалната подготовка на учители по чужди езици в съответствие с концепцията за многоезичието и от тази гледна точка се представя каталог от професионални квалификации, който поставя значителни изисквания към обучението на бъдещите учители, а така също и към квалификацията на настоящите учители.

В третата глава „*Продуктивните дейности писане и говорене. Граматиката – предпоставка за тяхното развитие*“ предмет на изследване са езиковите дейности писане и говорене и усвояването на граматични знания като предпоставка за развитие на продуктивните умения. Разгледани са различни концепция за ролята на граматиката в обучението по чужди езици. Писането и говоренето са представени като езикови дейности с техните характерни особености и специфики, като е отделено внимание на коригирането и оценяването на грешките, работата с писмени текст, цитирана е писмената продукция според Общата европейска езикова рамка, разгледани са дидактически концепции по отношение на продуктивната дейност писане.

Говоренето също се разглежда като процес и като езикова дейност. Посочват се упражнения за развитие на говоренето, ролята на езика на тялото при устната комуникация, стратегии за преодоляване на страха от говорене, цитирана е устната комуникация според Общата европейска езикова рамка.

В края на всяка глава авторката прави обосновани изводи и заключения, необходимо е обаче да бъде по-категорична при изразяване на собственото си становище при представянето на концепциите на цитираните автори. Цитирането на теоретичните източници впечатлява с коректността и точността си.

В четвърта глава „Емпирични изследвания“ се описва проведената експериментална проверка на формулираната в увода хипотеза, че ретротрансферът се осъществява от целевия немски език (Е3) към изходния роден български език (Е1). Експериментално се проверява преносът при преподаване и усвояване на граматични знания и при разработване на текстовия жанр „коментар“.

Проведената експериментална проверка в областта на ретротрансфера от чуждия (немски) език към българския език при преподаване и усвояване на граматични знания с експериментална и контролна група и констатиращият експеримент при разработване на текстовия жанр „коментар“ са проведена добросъвестно и прецизно и са представена подробно. Резултатите от проведените експерименти са обработени статистически, анкетните данни са коментирани и онагледени с подходящи таблици и диаграми и потвърждават формулираната хипотеза за междуезиков трансфер.

Смятам обаче, че получените резултати от емпиричните изследвания биха били по-представителни, ако изследването включваше по-голям брой изследвани лица и повече аспекти на ретротрансфера.

В заключението доц. Янка Коева представя изводите от направеното научно изследване. Може да се твърди, че дисертационният труд е постигнал целите си, работната хипотеза е доказана, а именно ретротрансферни процеси се осъществяват от целевия немски език към родния български език в областта на граматиката и продуктивната дейност писане.

Дисертационният труд, както и предишните трудове на доц. Коева, показва, че тя притежава задълбочени теоретични знания по отделните аспекти на разработваната тема и способности за самостоятелни научни изследвания. Избраната методология и методика на изследване съответства на поставената цел и задачи на дисертационния труд. Научните приноси на проведеното изследване могат да се обобщат както следва:

1. Това е първото по рода си изследване на невродидактиката и ролята ѝ в процеса на учене в българската дидактико-методическа литература.
2. Докато трансферът от родния език към чуждия е добре проучен, за първи път се провежда изследване на ретротрансферните процеси от немския език (E3) към българския език (E1).
3. Проведени са емпирични изследвания за проверка на съществуването на ретротрансфер при преподаване и усвояване на граматика и продуктивната дейност писане, които дават основание да се предположи, че продуктивен ретротрансфер е възможен и при другите езикови дейности.
4. Въз основа на резултатите от проведеното изследване са направени предложения за оптимизиране на обучението по съвременни езици и в този смисъл са формулирани и съответни препоръки към обучаващите.

Особено бих искала да подчертая приноси 1 и 2, тъй като според мен те представляват оригиналния принос в дидактико-методическите изследвания.

Автофератът е изготвен съобразно с изискванията и напълно съответства на основните положения и приносите на дисертационния труд.

3. Публикации по темата на дисертацията

Доц. д-р Коева представя достатъчен брой публикации по темата на дисертацията: 1 монография на тема „Многоезичието в обучението по немски език като чужд“, отпечатана като книга, 1 студия „Невродидактика и чуждоезиковото обучение“, 6 статии (от които една под печат), отпечатани в годишници на Нов български университет, в издания на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и специализираното списание BDV-Magazin, излизащо на немски език. Посочени са и четири цитирания по темата на дисертацията.

4. Лични качества на доц. д-р Янка Коева

Познавам доц. Янка Коева от доста години. Неколкократно сме се срещали на редица конференции и семинари, така че имах възможност да проследя професионалното ѝ израстване. С изследователската ѝ дейност се запознах по-обстойно като член на научното жури, изготвил становище, по конкурса за заемане на академична длъжност „доцент“ по област на висше образование: 1. Педагогически

науки, професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по немски език), и бях впечатлена от изключителната задълбоченост и добросъвестност при разработването на представените за участие в конкурса трудове, в които ясно проличава израстването ѝ като учен-изследовател. Тези впечатления се потвърждават и от последвалите научни трудове на доц. Янка Коева. Въз основа на личните и професионалните ми контакти с Янка Коева мога убедено да твърдя, че тя се отличава с отговорност в работата си, професионална компетентност и коректност във взаимоотношенията с колегите.

5.Мнения, препоръки и бележки:

1. Смятам, че принос 7 „предлага се разработването на общ езиков курикулум за обучението на ученици и студенти, включващ всички изучавани езици“ трябва да отпадне, тъй като разработването на общ езиков курикулум не е принос на авторката, това е направено доста по-рано от други автори.
2. На стр. 41 се твърди, че граматико-преводният метод и до днес е доминиращ в многобройни страни, а също така и в часовете по немски език. Не мога да се съглася с това твърдение, елементи на този метод все още се наблюдават в чуждоезиковото обучение, но да се твърди, че методът доминира, е пресилено.
3. Препоръчвам да се направи разграничение между „нещо ми се удава“ и „отдавам се“.
4. На стр. 109 и следващите се цитира и представя съдържанието на статия на Майснер за подготовката на учители по чужди езици според дидактиката на многоезичието. Читателят остава с впечатлението, че основен фактор в тази връзка е „френска филология/френски език/романски езици“. Всъщност заключенията на Майснер могат да се пренесат и към другите езици и филологии.
5. Препоръчвам на доц. Янка Коева да изразява по-категорично становището си по разглежданите проблеми и теми.

6. Препоръчвам също така да продължат изследванията за влиянието на невродидактичните познания при ученето на съвременни езици и на трансферните процеси между изучаваните езици и при другите аспекти и езикови дейности..

Направените бележки в никакъв случай не намаляват значимостта и приносите на дисертационния труд.

7. Заключение

Оценявам дисертацията на доц. д-р Янка Коева с положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да ѝ присъди научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по немски език.

10.06.2017

Рецензент:

проф. д-р Даниела Стойчева